

De rol van de ouders bij het maken van de profielkeuze volgens vmbo-leerlingen: kwalitatief onderzoek

Student: M. Boeve (S4145658)

Begeleider: Prof. dr. H. Korpershoek & MSc I.J.M. Wichgers

Tweede beoordelaar: dr. A. Zuurmond

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen

Juni 2022

Abstract

The purpose of this study is to investigate the influence of parents on the study profile choice from the perspective of the prevocational education students. Previous research shows that students can be influenced by their parents, teachers and peers when making academic choices (Chinyamurindi et al., 2021; Entrich, 2019). The way students themselves perceive their parents as an influence on their decision making has not been studied before.

To answer this, the following steps were taken. The data was gathered in 2019 as part of the Flow-VO project. Eight interviews from different schools were selected for this study. The interviews were held with approximately three at a time, twenty-two pre-vocational students in total. The interviews were recorded on audiotape and transcribed. The transcripts were used to code the interviews in ATLAS.ti. The Constant Comparative Method (CCM) was used to analyse and compare the interview data (Boeije, 2002).

Four different themes evolved: (1) amount of parental influence, (2) conversations with parents, (3) parents as role models and (4) involving parents in profile selection activities. These results partly support the view that decisions are made based on a consideration of different options, as described in the rational choice theory (Cornish & Clarke, 1987). When in conversation with their parents about the profile choice, students claim that their parents approach it in different manners, such as stating their expectations or letting the student make their own decision. Unlike this theory, this study shows that – from the perspective of the students – parents can influence their decisions in various ways, by for example being a role model. This study exemplifies that students' parents seem to play a significant role in the profile choice process.

Inleiding

Van alle leerlingen op de middelbare school zijn vmbo-leerlingen het minst tevreden met de gemaakte profielkeuze. 57% van de vmbo-leerlingen is namelijk tevreden, tegenover 71% van de havo-leerlingen en 80% van de vwo-leerlingen (LAKS, 2020). De omgeving van de leerlingen speelt een rol in het maken van keuzes (Lent et al., 2000) en mogelijk ook bij de profielkeuze. Vooral ouders blijken van invloed te zijn op de keuze die de leerlingen maken (Dietrich & Kracke, 2009; Kumar, 2016). Inzicht in hoe groot de rol is van ouders volgens de leerlingen en op wat voor manier ze een rol spelen bij het maken van de profielkeuze kan eraan bijdragen om het aantal ontevreden leerlingen te verminderen

Het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) duurt vier jaar en bestaat uit vier verschillende leerwegen: theoretische leerweg (vmbo-t), gemengde leerweg, kaderberoepsgerichte leerweg (vmbo-kader) en basisberoepsgerichte leerweg (vmbo-basis). Aan het einde van het tweede leerjaar kiezen de leerlingen een profiel. Bij de theoretische leerweg zijn er vier profielen, namelijk Techniek; Zorg en welzijn; Economie; en Landbouw (Groen). Bij de drie andere leerwegen zijn er tien profielen: Bouwen, wonen en interieur; Produceren, installeren en energie; Mobiliteit en transport; Media, vormgeving en ICT; Maritiem en techniek; Zorg en welzijn; Economie en ondernemen; Horeca, bakkerij en recreatie; Groen; en Dienstverlening en producten (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2022). Al deze profielen bestaan uit een gemeenschappelijk deel, die bestaat uit verplichte vakken zoals Nederlands, Engels, maatschappijleer, lichamelijke opvoeding en kunstvakken, en een profieldeel met vakken die horen bij het gekozen profiel. Scholen mogen zelf kiezen welke van deze profielen ze aanbieden, meestal zijn dit er drie of vier. Bij vmbo-t wordt het profiel Landbouw (Groen) vaak aangeboden op een aparte school en bieden andere scholen de overige drie profielen aan.

Na het afronden van het vmbo kunnen leerlingen doorstromen naar het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) of naar het middelbaar beroepsonderwijs (mbo). Voor de opleidingen van het mbo is er geen vereiste van vakken die je moet hebben gehad (Ministerie van Algemene Zaken, 2022b), wat vaak wel het geval is bij studies op het hoger beroepsonderwijs (hbo) of de universiteit (Ministerie van Algemene Zaken, 2022a). Echter, leerlingen kunnen bijvoorbeeld wel een flink nadeel hebben als zij het profiel Zorg en welzijn hebben gevolgd op de middelbare school en vervolgens een opleiding gaan doen in de techniek. Op het mbo wordt verwacht dat je al een specifieke voorkennis hebt (Jager, 2020). Wanneer een leerling dan al begint met een achterstand kunnen ze steeds meer gaan achterlopen en slecht gaan presteren. Het maken van een profielkeuze die in lijn ligt met je

vervolgopleiding is dus van belang. Bovendien toont het onderzoek van Germeijs et al. (2006) aan dat studenten minder informatie tot zich nemen met betrekking tot de keuze die ze moeten maken als ze besluiteloos zijn. Dit zorgt voor een negatief effect op de betrokkenheid van de gemaakte studiekeuze. Daar volgt ook uit dat deze leerlingen meer moeilijkheden ervaren tijdens de studie, zoals lagere prestaties. In het geval van de profielkeuze die de vmbo-leerlingen moeten maken is het dus van belang dat er een weloverwogen keuze wordt gemaakt en dat de leerling ook achter de eigen keuze staat.

Op het vmbo zijn de leerling ongeveer 13 of 14 jaar als ze een profielkeuze maken. Op die leeftijd is het gebied in de hersenen wat onder andere betrokken is bij beslissingen maken en emotieregulatie is nog niet volledig ontwikkeld (Caballero et al., 2016). Door deze cognitieve veranderingen, samen met de emotionele en sociale veranderingen die de jongeren in de adolescentie doormaken, kunnen ze minder goed de risico's bij keuzes inschatten (Icenogle & Cauffman, 2021). In het geval van de profielkeuze is dat bijvoorbeeld het risico dat de leerling later spijt krijgt van de gemaakte profielkeuze of dat er een profiel is gekozen wat inhoudelijk minder goed aansluit bij de gewenste vervolgopleiding. De sociale veranderingen die de leerlingen doormaken op het moment van de profielkeuze houdt in dat ze steeds minder afhankelijk worden van de ouders en steeds meer gaan kijken naar wat mensen van hun eigen leeftijd doen. De invloed van de ouders op keuzes wordt steeds minder en de invloed van leeftijdsgenoten juist meer (Blakemore & Robbins, 2012). Het is dan voor leerlingen interessant wat hun vrienden kiezen als profiel. Uit onderzoek blijkt namelijk ook dat leerlingen bij het maken van loopbaankeuzes worden beïnvloed door hun ouders, leraren en leeftijdsgenoten (Chinyamurindi et al., 2021; Entrich, 2019).

Voorals ouders blijken een belangrijke rol te spelen in het maken van keuzes die consequenties hebben op de lange termijn, zoals een profielkeuze (Wang et al., 2007). Ouders kunnen van invloed zijn door praktische informatie te geven over de profielen of bijvoorbeeld meedenken over wat het beste bij hun kind past qua profiel. Kinderen die zich ondersteund voelen door hun ouders zijn meer betrokken bij activiteiten voor loopbaanverkenning (Kracke & Noack, 2005). Dit zou ervoor kunnen zorgen dat deze leerlingen een meer weloverwogen keuze kunnen maken. Het perspectief van de leerlingen ontbreekt in deze literatuur. Er is wel onderzoek gedaan vanuit het perspectief van de leerlingen naar de keuze om mee te doen aan een geavanceerd programma binnen school. Deze leerlingen zeggen dat ouders en leeftijdsgenoten een grote rol hebben gespeeld (Caspi et al., 2020). Het is daarom relevant om te kijken hoe leerlingen zelf de rol van hun ouders zien, specifiek bij het maken van de profielkeuze.

Het keuzeproces van het profiel op de middelbare school kunnen we beschrijven aan de hand van de rationele keuzetheorie van Cornish en Clarke (1987). Deze theorie gaat uit van de aanname dat keuzes worden gemaakt op basis van een afweging van verschillende opties, zoals bij de profielkeuze ook het geval is. Er wordt uitgegaan van de informatie die voor handen ligt. Van alle opties worden de voor- en nadelen tegen elkaar afgewogen. Aan de hand daarvan wordt er een keuze gemaakt. Het maximaal haalbare voor de individu staat centraal (Cornish, 1986). De rol van de ouders zou volgens de rationele keuzetheorie kunnen zijn het geven van informatie aan het kind waardoor er een betere afweging gemaakt kan worden. De afweging maken zouden ouders ook samen met het kind kunnen doen. In het geval van de profielkeuze kan er dan onder andere gekeken worden naar de mogelijke profielen, welke vakken daarbij horen en wat voor beroepsmogelijkheden bij het profiel horen.

Het doel van het onderzoek is om te kijken wat volgens de vmbo-leerlingen de rol van de ouders is bij het maken van een profielkeuze. Zo kan er gekeken worden naar een eventuele aanpassing in het betrekken van deze mensen bij de profielkeuzevoorlichting. Om dit doel te kunnen bereiken luidt de onderzoeksvraag als volgt: *Wat is de rol van ouders bij het maken van de profielkeuze volgens vmbo-leerlingen?*

Methode

Onderzoeksdesign

Om te bepalen hoe leerlingen de rol van hun ouders zien bij het maken van een profielkeuze is gebruik gemaakt van een kwalitatieve onderzoeksmethode. Hierbij is de dataverzamelmethode fieldresearch gebruikt, namelijk het afnemen van interviews op verschillende middelbare scholen.

Participanten

Voor dit onderzoek is er gebruik gemaakt van data verzameld in kader van het Flow-VO project. Er zijn vijftig scholen gecontacteerd via een combinatie van warme en koude contacten. Bij de selectie van deze scholen is geprobeerd een heterogene steekproef van scholen te trekken, zoals scholen uit verschillende plekken in Nederland, stad en platteland. Voor het Flow-VO onderzoek zijn alleen scholen benaderd die meerdere niveaus aanbieden. Uiteindelijk hebben veertien scholengemeenschappen toestemming gegeven om mee te werken aan het onderzoek. Er zijn leerlingen uitgekozen die in het jaar zitten van de profielkeuze, voor vmbo is dat meestal het tweede jaar en voor havo en vwo het derde jaar. De deelnemende leerlingen zijn geselecteerd door de decaan of mentor. Dit gebeurde soms random, maar soms ook op basis van dat de decaan of mentor dacht dat een bepaalde

leerlingen het interessant vond om mee te doen. Daarbij kan sprake zijn van een eventuele selectie bias. Leerlingen konden ook weigeren om mee te doen aan het interview.

In totaal zijn er 38 interviews afgenomen en zijn er 131 leerlingen geïnterviewd. Voor deze thesis zijn alleen de interviews met vmbo-leerlingen geselecteerd. Dat heeft geresulteerd in 8 interviews met 22 leerlingen dat wordt gebruikt in dit onderzoek.

Procedure

De interviews zijn afgenomen in de periode januari 2019 tot september 2020. De deelnemende leerlingen hebben een informatiebrief ontvangen over de deelname aan het onderzoek. Vervolgens is er een toestemmingsformulier ondertekend door een ouder/verzorger en de leerling. De meeste interviews zijn opgenomen door middel van een geluidsopname. Van enkele interviews zijn alleen notities, want leerlingen of ouders gaven daar geen toestemming voor opnames. De opnames en notities zijn opgeslagen op een beveiligde schijf van de Rijksuniversiteit Groningen en de namen van de scholen en leerlingen zijn geanonimiseerd. De geluidsopnames van de interviews zijn getranscribeerd.

Meetinstrument

Voor dit kwalitatieve onderzoek is gebruik gemaakt van interviews. Deze interviews hadden een semigestructureerd karakter. Er is van tevoren een interviewleidraad opgesteld met daarbij mogelijkheden tot doorvragen. De interviews zijn gehouden in groepjes van drie leerlingen op de eigen school. Meestal hadden deze leerlingen hetzelfde niveau, met enkele uitzonderingen. Over het algemeen duurde zo'n interview rond de 45 minuten, soms ook wat korter of langer. De belangrijkste interviewvragen waren: het doel van de profielkeuze, de motivatie daarvoor, de ervaren invloed van significant others en de ervaring van de profielkeuzebegeleiding. Voorbeeldvragen waren: *‘Met wie hebben jullie gepraat over je profielkeuze, binnen en buiten de school?’* en *‘Kun je eens vertellen wie het belangrijkste was van alle mensen met wie je hebt gepraat en wie het minst belangrijk?’*.

Analyse

Het programma ATLAS.ti is gebruikt bij de analyse van de interviewtranscripten. De transcripten zijn grof gecodeerd in het kader van het Flow-VO onderzoek. Aan grote tekstfragmenten is een algemene code gehangen. Vervolgens is er voor deze thesis gebruik gemaakt van de Constant Comparative Method (CCM) (Boeije, 2002). Deze methode bestaat uit vijf stappen. De eerste stap bestaat uit het coderen van één interview. Dat is gedaan aan de hand van open coderen op een inductieve wijze. Alleen de fragmenten die relevant zijn voor de onderzoeksvraag zijn meegenomen in het coderen. Na de analyse van dit eerste interview is gekeken of de codes die uit dit interview voort zijn gekomen ook toe te passen zijn op een

tweede interview. Dat is de tweede stap van de CCM, het vergelijken van de interviews in dezelfde groep. Daaruit volgde nog enkele nieuwe codes. Vervolgens zijn alle interviews bij langs gegaan om daar de gevonden codes toe te passen, dit resulteerde in twaalf codes. De codes zijn vervolgens twee keer beoordeeld en becommentarieerd. Hierdoor zijn er codes verwijderd, samengenomen en toegevoegd. Dit resulteerde uiteindelijk in elf codes die onder te schalen waren in verschillende thema's en subthema's (zie Bijlage I). De thema's zijn uitgewerkt in de resultaten. Om deze thema's te illustreren zijn er citaten gebruikt.

Resultaten

In de interviews is er door de vmbo-leerlingen op verschillende manieren gesproken over de manier waarop – volgens de leerlingen – hun ouders hebben geholpen bij de profielkeuze. Hieruit zijn vier verschillende thema's naar voren gekomen, namelijk 'hoeveelheid invloed ouders', 'in gesprek met ouders', 'ouders als rolmodel' en 'ouders betrekken bij profielkeuzeactiviteiten'. Het eerste thema gaat over hoeveel invloed de ouders hebben op de profielkeuze volgens de leerlingen. De andere thema's beschrijven op welke manieren de ouders invloed kunnen hebben volgens de leerlingen. De verschillende thema's zijn hieronder in Tabel 1 te zien met daarbij het aantal leerlingen die er iets over gezegd hebben.

Tabel 1

Thema's met aantal leerlingen die het thema hebben benoemd

Thema's	Aantal leerlingen
Hoeveelheid invloed ouders	17
In gesprek met ouders	21
Ouders als rolmodel	5
Ouders betrekken bij profielkeuzeactiviteiten	8
Totaal	22

Hoeveelheid invloed ouders

Het eerste thema gaat over de hoeveelheid invloed die ouders hebben gehad op de gemaakte profielkeuze volgens de leerlingen. Tijdens het interview is aan de leerlingen gevraagd wie van invloed was bij het maken van de profielkeuze. Vervolgens werd gevraagd om deze mensen op volgorde te zetten van mensen die de meeste invloed hebben gehad, naar mensen die de minste invloed hebben gehad. In totaal hebben zeventien leerlingen op deze

vraag een antwoord gegeven. Daarvan zeggen veertien leerlingen dat hun ouders de grootste invloed hadden. Dit citaat illustreert dat:

Nou m'n ouders die hebben me wel heel veel geholpen, denk 75 procent ongeveer. ...
M'n neef die heeft ook wel tien procent geholpen, denk ik. En voor de rest met vrienden heb je 't ook wel over, ongeveer 15 procent. (Il 1, mavo en havo school 3b)

Er zijn ook twee leerlingen die zeggen dat hun ouders niet de belangrijkste waren bij het praten over of het maken van de profielkeuze. Andere mensen hebben daar een grotere rol gespeeld, zoals een docent, vrienden of andere familieleden, zoals een neef of opa. Leerling 3 van vakcollege 1 school 12A zegt: "Fifty fifty bij klasgenoten, dus 50 procent en bij m'n ouders is ook 50 procent."

Eén leerling zegt dat de ouders helemaal geen invloed hebben gehad. "Interviewer: Jij hebt met niemand gepraat. Leerling 2: Nee." (Il 2, vmbo-tl school 11).

In gesprek met ouders

Het tweede thema belicht het gesprek wat leerlingen hebben gevoerd met hun ouders over de profielkeuze. Uit de interviews is namelijk naar voren gekomen dat bijna alle leerlingen met hun ouders hebben gepraat over de profielkeuze, slechts één leerling zegt het niet met de ouders besproken te hebben en één leerling heeft niet gezegd of het wel of niet is besproken met de ouders. Volgens de leerlingen is dit gesprek door de ouders verschillend benaderd. Dit is onderverdeeld in zes categorieën, namelijk 'breder kijken', 'kind vrijlaten', 'samen eens', 'toekomstperspectief', 'verwachtingen' en 'wat past bij kind'. De verschillende categorieën worden hieronder verder besproken.

Als eerste geeft één leerling aan dat de ouders hebben gezegd dat de opties nog opengehouden moeten worden. Dit voorbeeld illustreert dat: "Alleen m'n ouders hebben gewoon gezegd: 'staar je niet dood op het leger'." (Il 1, tl school 7).

Ten tweede vertellen acht leerlingen dat de ouders het vooral belangrijk vonden om het kind vrij te laten in de eigen keuze. Deze leerlingen geven aan dat hun ouders wel ondersteuning en informatie boden waar dat nodig was, maar ze vooral zelf de keuze lieten maken. Leerling 2 van mavo 3 school 12A zegt: "Ja mijn ouders zeggen alleen van je moet zelf kiezen wat je wil. ... dus ik heb niet heel veel aan mijn ouders ook in dat geval."

Vier leerlingen zeggen dat in het gesprek wat ze hadden met hun ouders, ze het samen eens waren over de profielkeuze. Dit citaat laat dat als volgt zien:

Leerling 1: ... ik had gewoon aan mijn ouders gevraagd ... Zou het goed zijn als ik dit zou kiezen? En toen zeiden ze ja. Interviewer: Vonden ze alles wel goed? Leerling 1: Ja, ze vonden alles wel goed. Maar zeiden dit is wel een verstandige keuze. (Il 1, mavo school 10)

Verder vertellen twee leerlingen dat hun ouders in het gesprek het toekomstperspectief meenamen. Er is onder andere besproken dat de leerling moet nadenken over hoeveel het wil verdienen later. Ook moet er volgens deze ouders nagedacht worden wat voor beroep met een bepaald profiel uitgeoefend kan worden later. Leerling 2 van mavo school 11 zegt hierover: "Ja, [m'n ouders] zeiden van 'ja, het is belangrijk dat je wel kiest en dat je goed nadent over wat je echt later wilt doen'."

Ouders hebben in het gesprek met hun kind ook hun eigen verwachtingen geuit. Drie leerlingen vertellen daarover. Dit zijn verwachtingen over wat voor profiel of vakken het kind zou moeten kiezen, verwachtingen over het beroep wat het kind zou moeten doen, maar ook verwachtingen over het niveau wat het kind zou moeten doen. Leerling 1 van mavo school 11 vertelt hier meer over: "Mijn vader wou dat ik dokter werd [lachend]. ... ik vind het verschrikkelijk.". Ook "M'n moeder en ik hebben er nog steeds ruzie over, dat ik geen Frans heb gekozen.". Leerling 1 van tl school 7 zegt hierover: "Interviewer: Was voor jullie havo ook nog ooit een optie in je hoofd, of dat niet? Leerling: ... mijn ouders hebben dat in de eerste en tweede nog gezegd." Bij deze verwachting komt voor één leerling ook de afkomst van haar ouders kijken: "... m'n vader die is buitenlands, dus wil altijd dat ik de hoogste opleiding doe, altijd het beste." (Il 1, mavo school 11).

Als laatste zeggen leerlingen dat ouders hebben gekeken naar welk profiel het beste past bij het kind en dat betrokken in het gesprek. Zeven leerlingen hebben dit aangegeven. Ouders hebben gekeken wat er past bij het kind op verschillende manieren. Bijvoorbeeld wat het beste past bij de persoonlijkheid van het kind. Dit voorbeeld illustreert dat: "... [m'n ouders] zeiden van ja 'je bent wel creatief, dus je kan beter iets met creatieve dingen doen, die vakken kun je het beste kiezen, want daar sta je ook het beste op' ..." (Il 3, mavo en havo school 3b). Een andere manier hoe ouders hebben gekeken naar wat het beste bij het kind past, is door te kijken naar waar het kind interesse voor heeft. Leerling 3 van tl school 7 zegt daarover: "Gewoon wat ze bij me vonden passen, wat handig was en wat mooi bij elkaar paste en zo. ... Gewoon een beetje bewegen, beweging. ... En dan sloot zorg en welzijn daar wel mooi op aan, ... vond ik ook."

Ouders als rolmodel

Het derde thema wat naar voren komt in de interviews met de leerlingen was ouders als rolmodel. Er zijn vijf leerlingen die vertellen dat het beroep van hun ouders invloed heeft gehad op hun profielkeuze. Drie leerlingen geven aan juist hetzelfde te willen doen als één of beide ouders. Zo zegt leerling 2 van mavo 3 school 12A:

... mijn moeder werkt in de zorg en mijn vader is zakenman. ... ik wil zelf ook wel de richting op van zaken en zo. Ik weet het gewoon omdat ik gewoon dat van hem gewoon interessant vind en zo. En dat vind ik gewoon leuk om te zien om daarbij te zijn en zo.

Een andere leerling geeft aan: "... mijn vader is dertien jaar militair geweest. ... En het lijkt me gewoon mooi." (Il 1, tl school 7).

Echter, er is ook één leerling die aangeeft juist niet hetzelfde te willen doen als één of beide van de ouders. Dit citaat illustreert dat: "... mijn ouders doen ook zelf twee totaal verschillende dingen. Maar allebei die dingen is niks voor mij, mij [vader doet] techniek in de bouw en mijn moeder die zit in de zorg. Maar dat is allebei niets voor mij." (Il 3, mavo 3 school 12A).

Ook geeft één leerling aan dat "... mijn moeder is deurwaarder en m'n vader productieleider. ... deurwaarder lijkt me wel iets. Productieleider niet echt ..." (Il 2, mavo 3 school 12A). Hier zijn dus beide kanten van de manier waarop ouders een rolmodel kunnen zijn te zien.

Ouders betrekken bij profielkeuzeactiviteiten

Het vierde en laatste thema wat volgt uit de interviews is dat leerlingen het hebben over ouders die betrokken worden bij de profielkeuze. Het kan zijn dat de school de ouders in het proces betrok of de leerlingen zelf de eigen ouders betrok. Zeven leerlingen zeggen daar wat over. In sommige gevallen was dat een gesprek met de mentor en de ouders, een andere leerling vertelt dat de moeder meeging naar een informatiemarkt.

Leerling 3: Er was ook zeg maar een soort markt, dus waar allemaal tafels [stonden] en dan gingen ze ook van alles doen en zo. Interviewer: Dat was dan buitenschool om, dat je daar bent geweest? Was een keer op een zaterdag ofzo? Leerling 3: Ja. Met mijn moeder. (Il 3, mavo en atheneum school 9)

Zelfs hebben drie leerlingen ideeën over hoe ouders beter betrokken kunnen worden bij het maken van de profielkeuze. “[het] lijkt mij het verstandigst dat je gewoon met je ouders en je mentor om tafel gaat zitten om dan dat pakket uit te kiezen.” (Il 2, mavo 3 school 12A). Een andere leerling geeft aan:

... misschien ook een dag voor de ouders dat ze [een beroep] kunnen nadoen. ... Het is precies wat wij krijgen ..., dus dat de ouders ook een praktijkles krijgen. ... Want dan weten zij ook van ‘waarom kiest mijn kind dit vak’. ... En dan krijg je ook meer begrip voor elkaar denk ik. (Il 1, mavo school 11).

Discussie

In dit onderzoek is gekeken naar wat volgens de 22 vmbo-leerlingen de invloed van hun ouders was op de gemaakte profielkeuze. Uit de resultaten is gebleken dat meer dan de helft van de vmbo-leerlingen die hebben deelgenomen aan dit onderzoek zeggen dat hun ouders de grootste invloed hebben gehad op de profielkeuze ten opzichte van andere belangrijke mensen in hun omgeving, zoals leraren en leeftijdsgenoten. Dit komt overeen met eerder onderzoek waaruit blijkt dat ouders een belangrijke rol spelen in het maken van keuzes voor de lange termijn (Wang et al., 2007). Verder is naar voren gekomen dat bijna alle leerlingen hebben aangegeven in ieder geval met hun ouders over de profielkeuze te hebben gepraat. Wat de ouders zeiden tijdens dat gesprek verschilde volgens de leerlingen. Ook benoemde een aantal leerlingen dat hun ouders een rol hebben gespeeld in de profielkeuze door het beroep wat ze zelf uitoefenen. Leerlingen waren dan wel of niet geneigd om ditzelfde pad te volgen. Daarbij hebben leerlingen het gehad over het betrekken van hun ouders bij de profielkeuzeactiviteiten. Een paar vonden dat ouders meer betrokken moeten worden in het proces van het maken van de profielkeuze.

Leerlingen worden niet alleen beïnvloed door hun ouders in het maken van loopbaankeuzes, maar ook door leeftijdsgenoten (Chinyamurindi et al., 2021; Entrich, 2019). Echter, dat is niet in grote mate terug te vinden in dit onderzoek. Leerlingen geven wel aan dat ze met leeftijdsgenoten hebben gepraat, maar niet dat dit gesprek invloed heeft gehad op de profielkeuze. Dit zou kunnen komen door de kleine steekproef die in dit onderzoek is gebruikt. Als er meer leerlingen betrokken zouden zijn bij dit onderzoek zou dit eventueel wel naar voren kunnen komen. Het zou ook kunnen zijn dat leerlingen zich niet bewust zijn van de invloed van leeftijdsgenoten terwijl die er misschien wel is geweest. Wanneer leerlingen hetzelfde doel hebben en bijvoorbeeld hetzelfde profiel willen kiezen, dan heeft diegene die

een beslissing daarin moet maken niet door dat die beïnvloed wordt. Bij een verschillend doel, in dit geval een ander profiel, wordt de invloed wel zichtbaar, want dan wordt het gezien als een afleiding (Byrnes, 2002).

Het keuzeproces is beschreven door middel van de rationele keuzetheorie (Cornish & Clarke, 1987). Keuzes worden volgens deze theorie gemaakt op basis van een afweging van verschillende opties. Als er gekeken wordt naar de thema's van dit onderzoek is de rationele keuzetheorie terug te vinden in het thema 'in gesprek met ouders'. Daar worden namelijk verschillende mogelijkheden afgewogen. Volgens leerlingen wordt zo'n gesprek benaderd op verschillende manieren. Tijdens het gesprek worden er meerdere opties afgewogen, bijvoorbeeld welke keuze past het beste bij de persoonlijkheid, welk profiel is het meest interessant of de beroepsmogelijkheden die een profielkeuze biedt. Anders dan in de rationele keuzetheorie wordt beschreven, vervullen ouders nog een andere rol die van invloed blijkt te zijn op het keuzeproces van de leerlingen. Deze rol is terug te zien in het thema 'ouders als rolmodel', leerlingen maken daar op een andere manier een keuze dan het afwegen van opties. Het beroep van de ouders van de leerling beïnvloedt de academische en loopbaankeuzes van de leerling (Pablo-Lerchundi et al., 2015).

Over de validiteit van het onderzoek valt een opmerking te maken. Het interview met bijvoorbeeld de leerlingen van tl school 7 is gehouden een paar maanden nadat zij de profielkeuze hebben gemaakt. Er zat dus wat tijd tussen het keuzeproces en het beantwoorden van de interviewvragen. Het is dan minder duidelijk hoe zeer de mate waarin de ouders van belang waren gemeten wordt of de herinnering die ze nog hebben aan deze ervaring. Het gaat altijd om de herinnering van de leerlingen, maar de bij het ene interview zit er meer tijd tussen dan bij het andere interview. Bij vervolgonderzoek is het verstandig om dit interview direct na de profielkeuze te laten plaatsvinden.

De data die zijn gebruikt in dit onderzoek zijn onderdeel van het FLOW-vo project. Tijdens het verzamelen van deze data ging de steekproef niet altijd als gepland. Leerlingen werden vaak random uitgekozen om mee te kunnen doen aan het onderzoek door de mentor. Soms heeft de mentor leerlingen uitgekozen op basis van dat de leerling het waarschijnlijk leuk zou vinden om mee te doen. Dit zou mogelijk geen compleet beeld hebben gegeven, omdat leerlingen die niet zo bezig waren met hun profielkeuze misschien niet mee hebben gedaan aan het interview. Dit onderzoek kijkt naar vmbo-leerlingen, alleen komen de participanten van dit onderzoek vooral uit mavo (vmbo-t) en is er maar één groep van basis en kader. Het is dan voorbarig om uitspraken te doen over het hele vmbo, net zo als het

voorbarig is om uitspraken te doen over heel mavo. Daar zal een grotere steekproef voor nodig zijn.

De gebruikte onderzoeksmethode kende verschillende limitaties. Het houden van de interviews in groepjes van drie leerlingen is daar één van. Het zou kunnen zijn dat leerlingen door de groepsdruk eerder geneigd waren om bepaalde antwoorden te geven, waardoor de antwoorden misschien niet helemaal op waarheid zijn gebaseerd. In vervolgonderzoek zou het goed kunnen zijn om gebruik te maken van verschillende onderzoeksmethoden. Hierdoor wordt er een completer beeld geschetst van de gepercipieerde rol van de ouders. Eventueel zouden leerlingen van te voren een vragenlijst in kunnen vullen met meerkeuze vragen om die antwoorden vervolgens te bespreken in een interview. Zo kan het mogelijk zijn dat de rol van de groepsdruk wordt beperkt. Een andere limitatie van de gebruikte onderzoeksmethode is dat bij de gebruikte interviews niet overal dezelfde vragen zijn gesteld. Eerst was de vraag gesteld aan de leerlingen of zij in percentage konden uitdrukken hoeveel invloed hun ouders of vrienden hebben gehad op de profielkeuze. Leerlingen vonden dit moeilijk om te beantwoorden, dus later is dat veranderd naar of de leerlingen op volgorde konden zetten van meeste invloed op de profielkeuze naar minste invloed. Deze vragen worden dan op een andere manier beantwoord, waardoor het lastiger is om de antwoorden te vergelijken. In vervolgonderzoek is het daarom handig om de vragen op een zelfde manier te stellen, waardoor de antwoorden beter te vergelijken zijn.

Een aanbeveling voor de betrokken scholen is dat ze kunnen kijken naar hoe ze de ouders meer kunnen betrekken bij de profielkeuze van hun kind. Vooral op de manier van informatiegeven, want uit dit onderzoek blijkt dat leerlingen met hun ouders gesprekken voeren over de profielkeuze. De betrokkenheid van de ouders is er, dus hier zouden de scholen meer aandacht aan kunnen besteden. Dat zouden de scholen bijvoorbeeld kunnen doen door een informatieavond te houden waar leerlingen samen met hun ouders worden uitgenodigd. Ook zouden scholen gesprekken kunnen faciliteren met de leerling, de ouders en de mentor/decaan.

Het advies voor vervolgonderzoek is om te kijken naar hoe de ouders hun rol zien in het van invloed zijn op de profielkeuze van hun kind. Ook kan verder onderzoek gedaan worden naar wat voor rol scholen spelen in het maken van de profielkeuze volgens de leerlingen. Zo wordt er een completer beeld geschetst van de situatie en kan er een betere aanbeveling gedaan worden voor scholen hoe ze met het profielkeuzeproces om kunnen gaan.

Literatuur

- Blakemore, S. J., & Robbins, T. W. (2012). Decision-making in the adolescent brain. *Nature Neuroscience*, *15*(9), 1184–1191. <https://doi.org/10.1038/nn.3177>
- Boeije, H. (2002). A Purposeful Approach to the Constant Comparative Method in the Analysis of Qualitative Interviews. *Quality and Quantity*, *36*(4), 391–409. <https://doi.org/10.1023/a:1020909529486>
- Byrnes, J. P. (2002). The development of decision-making. *Journal of Adolescent Health*, *31*(6), 208–215. [https://doi.org/10.1016/s1054-139x\(02\)00503-7](https://doi.org/10.1016/s1054-139x(02)00503-7)
- Caballero, A., Granberg, R., & Tseng, K. Y. (2016). Mechanisms contributing to prefrontal cortex maturation during adolescence. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, *70*, 4–12. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.05.013>
- Caspi, A., Gorsky, P., Nitzani-Hendel, R., Zacharia, Z. C., Rosenfeld, S., Berman, S., & Shildhouse, B. (2020). Children’s perceptions of the factors that led to their enrolment in advanced, middle-school science programmes. *International Journal of Science Education*, *42*(11), 1915–1939. <https://doi.org/10.1080/09500693.2020.1802083>
- Chinyamurindi, W. T., Hlatywayo, C. K., Mhlanga, T. S., Marange, C. S., & Chikungwa-Everson, T. (2021). Career decision-making amongst high school learners: A descriptive-exploratory study from South Africa. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, *16*(1), 129–147. <https://doi.org/10.18844/cjes.v16i1.5516>
- Cornish, D. B. (1986). *The Reasoning Criminal: Rational Choice Perspectives on Offending*. Springer.
- Cornish, D. B., & Clarke, R. V. (1987). Understanding Crime Displacement: An Application Of Rational Choice Theory. *Criminology*, *25*(4), 933–948. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1987.tb00826.x>

- Dietrich, J., & Kracke, B. (2009). Career-specific parental behaviors in adolescents' development. *Journal of Vocational Behavior*, 75(2), 109–119.
<https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.03.005>
- Entrich, S. R. (2019). More individual choice? Students' share in decision-making at the transition to high school in Japan (1995–2009). *Asia Pacific Journal of Education*, 39(3), 271–289. <https://doi.org/10.1080/02188791.2019.1611540>
- Germeijs, V., Verschueren, K., & Soenens, B. (2006). Indecisiveness and high school students' career decision-making process: Longitudinal associations and the mediational role of anxiety. *Journal of Counseling Psychology*, 53(4), 397–410.
<https://doi.org/10.1037/0022-0167.53.4.397>
- Icenogle, G., & Cauffman, E. (2021). Adolescent decision making: A decade in review. *Journal of Research on Adolescence*, 31(4), 1006–1022.
<https://doi.org/10.1111/jora.12608>
- Jager, H. (2020). *Profielkeuze vmbo leerlingen*. Ouders & Onderwijs. Geraadpleegd op 24 februari 2022, van <https://oudersenonderwijs.nl/kennisbank/kwaliteit-van-het-onderwijs/lessen-en-vakken/profielkeuze-vmbo/>
- Kracke, B. & Noack, P. (2005). Die Rolle der Eltern für die Berufsorientierung von Jugendlichen [The role of parents in adolescents' career development]. In B. H. Schuster, H.-P. Kuhn, & H. Uhlenhorff (Eds.), *Entwicklung in sozialen Beziehungen* (pp. 169-193). Stuttgart, Germany: Lucius & Lucius
- Kumar, S. (2016). Parental Influence on Career Choice Traditionalism among College Students in Selected Cities in Ethiopia. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 3(3), 23–30. <https://doi.org/10.17220/ijpes.2016.03.003>
- LAKS. (2020). *LAKS-monitor 2020*. http://portal.laks-monitor.nl/LAKSrapport_2020.pdf

- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2000). Contextual supports and barriers to career choice: A social cognitive analysis. *Journal of Counseling Psychology*, *47*(1), 36–49. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.47.1.36>
- Ministerie van Algemene Zaken. (2022a). *Met welke diploma's kan ik naar de universiteit of hogeschool?* Rijksoverheid.nl. Geraadpleegd op 16 maart 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/hoger-onderwijs/vraag-en-antwoord/met-welke-diploma-s-kan-ik-naar-de-universiteit-of-hogeschool>
- Ministerie van Algemene Zaken. (2022b). *Wat zijn de toelatingseisen voor het mbo?* Rijksoverheid.nl. Geraadpleegd op 16 maart 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/middelbaar-beroepsonderwijs/vraag-en-antwoord/wat-zijn-de-toelatingseisen-voor-het-mbo>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2022). *Hoe zit het vmbo in elkaar?* Rijksoverheid.nl. Geraadpleegd op 24 februari 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-zit-het-vmbo-in-elkaar>
- Pablo-Lerchundi, I., Morales-Alonso, G., & González-Tirados, R. M. (2015). Influences of parental occupation on occupational choices and professional values. *Journal of Business Research*, *68*(7), 1645–1649. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2015.02.011>
- Wang, A., Peterson, G. W., & Morphey, L. K. (2007). Who Is More Important for Early Adolescents' Developmental Choices? *Marriage & Family Review*, *42*(2), 95–122. https://doi.org/10.1300/j002v42n02_06

Bijlage I

Codeboom

Thema: Hoeveelheid invloed ouders

Leerlingen benoemen hoeveel invloed hun ouders hebben gehad op het maken van de profielkeuze.

invloed_ouders_volgorde

Thema: In gesprek met ouders

Leerlingen benoemen of ze met hun ouders gepraat hebben over de profielkeuze en waar dat gesprek over is gegaan.

invloed_ouders_gesprek

invloed_ouders_breder_kijken

invloed_ouders_kind_vrijlaten

invloed_ouders_samen_eens

invloed_ouders_toekomst

invloed_ouders_verwachting

invloed_ouders_afkomst

invloed_ouders_wat_past_bij_kind

Thema: Ouders al rolmodel

Leerlingen benoemen of hun ouders een rol hebben gespeeld door middel van hun beroep.

invloed_ouders_beroep

Thema: Ouders betrekken bij profielkeuzeactiviteiten

Leerlingen benoemen of hun ouders betrokken waren bij bepaalde profielkeuzeactiviteiten, zoals een informatieavond. Leerlingen benoemen suggesties hoe ouders beter betrokken kunnen worden bij profielkeuzeactiviteiten.

invloed_ouders_betrekken

invloed_ouders_suggestie_leerling